

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

PERVİN-İ İTİSÂMÎ'NİN ARZÛ-YI PERVÂZ MESNEVİSİ

Sevim BİRİCİ¹

Özet

Pervîn-i İtisâmî 1907-1941 yılları arasında yaşamış İran'ın ünlü kadın şairidir . Bu çalışmada Pervîn-i İtisâmî'nin Arzû-yı Pervâz adlı mesnevisi üzerinde durulmaktadır. Nitekim bu mesnevîde bir güvercin yavrusunun bir gün uçmaya heves ederek cesaretlenip uçmaya başlaması konu edilmiştir. Ne var ki güvercin yavrusu küçük cüssesi ve henüz güçsüz olması sebebiyle çabuk yorulup yolda kalmıştır. Endişeden, korkudan yere düşmüş, etrafına bakarken nasıl geri döneceğini bilememiş ve feryat etmiştir. Sesini duyan annesi bir daldan seslenerek uçmak için sabırlı olması ve zamanını beklemesi gerektiğini söylemiştir. Vaktinden önce uçuşunun kendisi için tehlikeli olacağını bildirmiştir. Güç ve beceri kazanınca ancak uçabileceğini, köksüz fidanın kuvvetli olmadığını anlatmıştır. Böylece ona öğütte bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pervîn-i İtisâmî, Mesnevî, Arzû-yı Pervâz ,Fars şiiri.

Masnavi of Arzû-yı Pervâz by Pervîn-i İtisâmî

Abstract

Pervin-i İtisami (1907-1941) is one of the most important poetesses of Iran. This study deals with her mesnevi "Arzu-yı Pervaz". In the "Mesnevi", the subject is a baby pigeon's having a fancy for flying and having the courage and deciding one day to do it. Because the baby pigeon has a small frame and is weak, it gets tired and stranded on the road. Due to worry and fear it falls onto the ground and looks around not knowing how to get back. It cries. The mother responds back hearing it from a branch. She tells the baby pigeon to be patient and wait his time. It tells the baby pigeon that it is dangerous to fly early. The mother tells unless it has strength and skill it won't be able to fly, and that the tree without its roots will never be strong. She gives him advice.

Key words: Pervîn-i İtisâmî, "Mesnevi", Arzû-yı Pervâz, Persian poem.

GİRİŞ

Çağdaş İran edebiyatının en ünlü kadın şairi olarak bilinen Pervîn-i İtisâmî 1907-1941 yılları arasında yaşamıştır. Kişiliği, felsefî görüşleri, fikirleri üslûbu ve ahlâkî mazmunlarıyla İran edebiyatında ayrı bir yeri vardır. Şiirleri divanının son dönemlerde yapılan bir baskısına göre (Tahran 1363 hş./1984) 5606 beyittir. Divanda yer alan şiirlerin birkaç tanesi hariç kalan hepsi kaside, mesnevi, kıta ve gazel tarzındadır. Konuları içtimaî ve ahlâkî olup, özellikle kadın ve aile ön plana çıkmaktadır. Nitekim Pervîn, şiirlerinde kadının eğitiminden ve kalkınmadaki rolünden söz etmekte, İran toplumundaki aksak yönleri ele alarak bu aksaklıkların eğitim ve öğretim yetersizliğinden doğduğunu öne sürmektedir. Şiirlerinde ahlâkî ve tasavvufî konuların yanı sıra vatan sevgisi ve tabiat da işlenmektedir (İnal Savi, 2007: 246-247).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
biricis@firat.edu.tr

Pervîn'in şiirdeki üslûbu kendine özgü ifade biçiminin Horasan ve Irak üsluplarıyla bileşimini andırmakta olup, bilhassa Nâsır-ı Hüsrev ve Sa'dî-i Şîrâzî'nin etkisinde kaldığı görülmektedir. Etkilendiği diğer şairler arasında Senâî, Evhadüddîn-i Enverî, Ferîdüddîn Attâr, Mevlânâ Celâleddîn-î Rûmî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Abdurrahman-ı Câmî sayılabilmektedir (İnal Savi, 2007: 246-247).

Pervîn'in sağlam bir lafız ve anlam örgüsüne sahip kasidelerindeki ahlâkî ve tasavvufî ruhla kısa mesnevilerindeki renklilik, kıtalarında yerini kadınca tahassüs ve letafete bırakmaktadır. Eski ve yeni tarzda yazdığı kıtalarının dili son derece sade ve açıktır. Arapçayı çok iyi bilmesine rağmen, divanında kullandığı Arapça kelime sayısı çok azdır. Kalıp ve şekilden ziyade, fikir ve manaya önem veren Pervîn yeniden canlandırdığı münazara formunda çok başarılı olmuş, klasik edebiyattan aldığı bu tarzdaki şiirlerinde kendi içgüdülerini ve yaratıcılığını ortaya koymuştur. Onun çeşitli beyit ve mısraları darbimesel haline gelmiştir (İnal Savi, 2007: 246-247).

1. Arzû-yı Pervâz (Uçma Arzusu)

آرزوی پرواز

بجرت کرد روزی بال و پر باز	کیوتر بجهای با شوق پرواز
گذشت از بامکی بر جو کناری	پرید از شاخکی بر شاخساری
شدش گیتی به پیش چشم تاریک	نمودش بسکه دور آن راه نزدیک
ز رنج خستگی درماند در راه	ز وحشت سست شد بر جای ناگاه
گه از تشویش سر در زیر پر کرد	گه از اندیشه بر هر سو نظر کرد
نه‌اش نیروی زان ره بازگشتن	نه فکرش با قضا دمساز گشتن
نه راه لانه دانستی کدامست	نه گفתי کان حوادث را چه نامست
نه از خواب خوشی نام و نشانی	نه چون هر شب حدیث آب و دانی
ز شاخی مادرش آواز در داد	فناد از پای و کرد از عجز فریاد
چنین افتند مستان از بلندی	کزینسان است رسم خودپسندی
به پشت عقل باید بردباری	بدن خردی نیاید از تو کاری
ز نو کاران که خواهد کار بسیار	ترا پرواز بس زودست و دشوار
همت نیرو فزاینده، هم پر و بال	بیاموزندت این جرئت مه و سال
هنوز از چرخ، بیم دستبرد است	هنوزت دل ضعیف و جثه خرد است
هنوزت نوبت خواب است و آرام	هنوزت نیست پای برزن و بام
بجز بازیچه، طفلان را هوس نیست	هنوزت انده بند و قفس نیست
نپوید راه هستی را به گامی	نگردد پخته کس با فکر خامی
حدیث زندگی میباید آموخت	ترا توش هنر میباید اندوخت

از آن پس، فکر بر پای ایستادن	بباید هر دو پا محکم نهادن
جهان را گه بلندی، گاه پستی است	پریدن بی پر تدبیر، مستی است
ببالا، جنگ شاهین را شکاریم	به پستی در، دچار گیر و داریم
ترا آسودگی باید، مرا رنج	من اینجا چون نگهبانم و تو چون گنج
ببینی سحرپازنیهای گردون	تو هم روزی روی زین خانه بیرون
که آتش برده خاک و باد بنیاد	از این آرامگه وقتی کنی یاد
نه از چوبت گزند آید، نه از سنگ	نه‌ای تا زاشیان امن دل‌تنگ
ز بالم کودکان پرها شکستند	مرا در دامها بسیار بستند
گهم سرینجه خونین شد گهی سر	گه از دیوار سنگ آمد گه از در
گهی از گریه ترسیدم، گه از باز	نگشت آسایشم یک لحظه دمساز
مرا آموخت علم زندگانی	هجوم فتنه‌های آسمانی
ز تو سعی و عمل باید، ز من پند	نگردد شاخک بی بن برومند

<https://ganioor.net/parvin/divanp/mtm/sh7/> (20.10.2018)

2. Arzû-yı Pervâz'ın Latin Harfleriyle Yazılışı, Tercümesi ve Yorumu

Münazaralarında canlı ve cansız varlıkları, insanları karşılıklı konuşuran Pervîn-i Î'tisâmî bu şiirinde de kebûteri (güvercini) konuşturarak annelik duygusunu dile getirmektedir. Annenin çocuğunu koruma ve eğitime yönünde ona verdiği öğütler canlı bir şekilde görülmektedir.

Mefâîlün / Mefâîlün / Feûlün

Kebûter-beççeî bâ-şevk-i pervâz

Be-cür'et kerd rûzî bâl u per bâz

(Bir gün bir güvercin yavrusu uçma hevesiyle uçmaya, kol kanat açmaya cesaret etti.)

Güvercin (Kebûter). Birçok türü olan kebûter boynunun kısalığı, küçük kafası ve tüylerinin sıklığıyla bilinir. Kahverengi, beyaz ve sarı renkleri vardır. Kebter, kefter, selsele, hemâme, hemâm adlarıyla da anılır. Uçuşuyla ve sevimli görünümüyle beğenilen, insanların özel olarak besledikleri bu kuş, daha çok postacı olarak kullanılmakla ünlüdür. Bu tür güvercinler kebûter-i nâmeber (posta güvercini) ve kebûter-i kâsid (haberci güvercin) olarak adlandırılır. Onun mesaj iletmesinin geçmişi Nuh Peygamber zamanına kadar gider. Nuh Peygamber'in verdiği görevden hareketle güvercin birçok kültürde, özellikle de İran kültüründe postacı ve özel ulak olarak simgeleşmiştir. İran mitolojisinde güvercin peyk-i Nâhîd: Nâhîd'in ulağı da denilir. Güvercin bir yandan Nâhîd ile olan ilişkisi, öte yandan da Yunan mitolojisindeki Afrodite ile olan aşkından dolayı peyk-i ışk: aşk mesajcısı diye adlandırılmıştır (Yıldırım, 2006: 455).

İnsanlar gibi diğer canlılar da tabiatın yaratılışı gereği doğduklarında başkalarının yardımına özellikle de anne yardım ve desteğine onların birtakım öğretilerine muhtaçtırlar. Bir güvercin yavrusu da henüz uçma gücünü, becerisini elde etmemiş iken bir gün uçma şevkiyle kol kanat açmaya, uçmaya cesaret eder.

Perîd ez-şâhekî ber-şâhsârî

Güzeşt ez-bâmekî ber-cû kenârî

(Bir küçük daldan büyük bir dal üzerine uçtu. Bir küçük damdan ırmak kenarına geçti.)

Uçmaya tam yetenekli olmadığından küçük bir dal üzerinden, büyük bir dal üzerine uçtuktan sonra bir küçük damdan bir ırmak kenarına geçer.

Nümûdeş bes ki dūr ân râh-ı nezdik

Şodeş gîtî be-pîş-i çeşm târîk

(O yakın yol gözüne öyle uzak göründü ki, dünya gözünün önünde karanlık oldu.)

Yavru güvercinin uçmaya gücü az olduğundan; o yakın olan yol, ona o kadar uzak görünmüştür ki, dünya gözünün önünde kararmıştır. Nitekim insanın da takatinin olmadığı ve gücünden fazla kuvvet sarf etmesi gerektiği zamanlarda, bedeni halsizleşir ve dünya gözü önünde karanlık olur.

Zi-vahşet süst şod ber-cây nâ-gâh

Zi-renc-i hastegî der-mând der-râh

(Korkudan vücudu gevşedi ve ansızın yere düştü. Yorgunluğun eziyetinden yolda kaldı.)

Korkunun etkisiyle vücutta gevşeme olur, gevşeyen vücut, mukavemetini koruyamadığından kendini salar (gevşer) ve yere düşer. Bu güvercin yavrusu da yol yorgunluğunun ve korkunun etkisiyle yolda kalır. Uçmaya devam edemez.

Geh ez-endîşe ber her sû nazar kerd

Geh ez- teşvîş ser-der-zîr-i per kerd

(Bazen endişeden etrafına baktı, bazen karışıklıktan başını kanadının altına koydu.)

Gücü tükenen ve korkudan vücudu gevşeyip yere düşen güvercin yavrusu, bazen endişeden etrafına bakar, bazen o korku ve endişeyle başını kanadının altına koyar. Korku anında yapılan ilk hareketlerden biri başı korumaktır ki, güvercin yavrusu da bunu yapmaktadır. Aynı zamanda başını kanadının altına koyarak dışarıdan gelecek tehlikelere karşı da gözlerini kapatmış olmakta, korktuğu şeyi yaşamak istememektedir.

Ne fikreş bâ-kâzâ dem-sâz geştin

Ne eş nîrû-yî zi-ân reh bâz geştin

(Onun fikri kazayla arkadaş olmak değildi, o yoldan geri dönmeye gücü yoktu.)

Güvercin, başına geleni kabullendiğinden değil, o yoldan dönecek gücü olmadığından ötürü dönememiştir. Nitekim güvercin yavrusu bunu bir macera olsun diye yaşamak istememiş, güçsüz olduğundan yolda kalmış ve geri dönecek gücü de kendisinde bulamamıştır.

Ne goftî ki ân havâdis-râ çi nâмест

Ne râh-ı lâne dânistî kudâмест

(Olayların adını koyamıyordu, yuvanın yolunun hangisi (neresi) olduğunu bilmiyordu.)

Olayların adını koyamıyordu, yani bu yaşananlara anlam vermiyordu. Yuvasının yolunu da bilmiyordu ki nerededir. Güvercinler atmosferdeki koku ve rüzgârdan faydalanarak dönüş yollarını bulmalarıyla bilinen kuşlardır, fakat güvercin yavrusu henüz küçük olduğundan bu yeteneği de elde edememiştir.

Ne çün her şeb hadîs-i âb u dâni

Ne ez-hâb-ı hoşî nâm u nişânî

(Her gece gibi tane ve suyun sözü yok, hoş uykunun adı ve işareti yok.)

Güvercin yavrusu henüz uçamadığı için yuvasında uyumakta, yiyecek ve içeceği annesi tarafından karşılanmakta olup, gelişimini tamamlamasına yardımcı olunmaktadır. Yuvadın ayrılınca yiyeceği tanenin, içeceği suyun adı geçmemektedir, bunları kendisi temin de edememektedir. Ayrıca hoş uykusundan da eser kalmamıştır, korkudan uyuyamamaktadır.

Fütâd ez-pây u kerd ez- 'acz feryâd

Zi-şâhî mâdereş âvâz der dâd

(Takatsız kaldı ve aczinden feryat etti. Bir daldan annesi seslendi.)

Yeme, içme olmayınca ve korkudan uyuyamayınca takatsız kalmış, aczinden feryat etmiştir. Çaresiz kalıp feryat edince, feryat sesini duyan annesi bir daldan ona, onun çaresizliğine seslenmiştir.

Ke'z insânest resm-i hod-pesendî

Çünîn üftend mestân ez-bülendî

(Kendini beğenmişlik insanın âdetidir, böylece sarhoşlar yüksekte düşerler.)

İnsanoğlu her zaman kendini beğenmektedir. Yapamayacağı işlerde bile kendisini yetenekli görebilmektedir. Sarhoşlar ise içkinin etkisiyle akıl devre dışı kaldığı içinin ölçülü hareket edememektedirler. Dolayısıyla sarhoşluğun son aşamasında kişi hiçbir şey hatırlamamakta ve ne yaptığının farkında olamamaktadır. Öte yandan beyitte yüksekte düşmek, sarhoşluğun etkisiyle yaptıklarından dolayı istenmeyen sonuçlarla karşılaşmak olduğu gibi, aynı zamanda mecazi olarak gözden düşmeyi de ifade etmektedir.

Bedun hordî neyâyed ez-tû kârî

Be-pušt-i ' akl bâyed bürd-bârî

(Küçük olduğundan dolayı senden bir iş beklenmez, aklının arkasında sabır gerekir.)

Küçüklerden, büyüklerin yaptığı işleri yapmaları beklenmez. Büyüklerin yaptıkları işleri yapmaları için zamana ihtiyaçları vardır. Sabırlı olmaları gerekir. Sabır, olacak veya gelecek bir şeyi, ses çıkarmadan, acele etmeden ve telaş kapılmadan beklemedir, dayanma gücüdür. Sabretmek zor gelse de, aslında sabrın sonu selamettir. Güvercin yavrusunun da büyümesi için gerekli zamana sabretmesi lazımdır. Vaktinden önce uçmaya kalkışması kendisi için tehlikelidir.

Tu-râ pervâz bes zûdest u düşvâr

Zi-nev-kârân ki hâhed kâr-ı bisyâr

(Senin için uçmak çok erken ve zordur, acemilerden yani yeni işe başlayanlardan kimse çok iş istemez.)

Bir işe başlanıldığında, bitirilmesi için bir emeğe ve zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Öğrenmek de zaman ve eğitimle gerçekleşmektedir. Güvercin yavrusunun uçmayı başarabilmesi için belli bir zamanı ve zorluğu aşması gerekmektedir. İşe yeni başlayanlardan (acemilerden) çok iş yapmalarını veya tamamen başarılı olmalarını hiç kimse istemese gerektir.

Beyâmûzendet in cür'et meh u sâl

Himmet nîrû fezâyend hem per u bâl

(Ay ve yıl bu cesareti sana öğretecek, hem kol ve kanadının gücü artacak.)

Ay ve yıl yani zaman geçtikçe, güvercin yavrusunun vücudu geliştiği gibi, bu zaman içerisinde uçmayı öğrenmek suretiyle cesareti yerine gelecektir. Kol ve kanadının gücü de artacaktır.

Henûzet dil za'if u cüsse hordest

Henûz ez-çerh bîm-i dest-burdest

(Henüz kalbin zayıf, vücudun küçüktür. Henüz gökyüzünde elde edilme korkusu vardır.)

Güvercin yavrusunun henüz vücudu küçük, kalbi zayıftır. Henüz felekten elde edilme (yakalanma), talihinin iyi gitmemesi korkusu vardır. Nitekim felek-gökyüzü, atmaca, akbaba, kartal gibi avcı kuşlar dolayısıyla kuşlar için bir tehlike oluşturmaktadır.

Henûzet nîst pâý ber-zen u bâm

Henûzet nevbet-i hâbest u ârâm

(Henüz dama ayak basma zamanın değildir. Henüz uyku ve dinlenme zamanındır.)

Vücudun küçük, kalbin zayıf ve uçma ilmini öğrenmemişken, uçmaya cesaret etmen doğru değildir. Senin daha dama ayak basma zamanın gelmemiştir. Bunu yapabilmen için uyuman ve dinlenmen gerekmektedir. Şimdi senin uyku ve dinlenme zamanındır.

Henûzet enduh-i bend u kafes nîst

Be-cüz bâzîçe tıflân-râ heves nîst

(Henüz senin için çocukların oyuncak hevesinden başka, kafes ve bağ endişesi yoktur.)

Henüz senin için kafes ve bağ endişesi yoktur. Ancak senin için çocukların oyuncak hevesi vardır. Çocuklar, zarar verme amaçlı olmasa da, küçük hayvanlarla oyuncak gibi oynamayı severler ve farkında olmadan onlara zarar verirler. Bu da uçamayan, kedisini kurtaramayan kuş yavruları için bir korku ve tehlikedir.

Ne-gerded puhte kes bâ-fikr-i hâmî

Ne-püyed râh-i hestî-râ be-gâmî

(Pişmiş kişi ham fikirli olmaz, varlık yolunu bir adımla koşmaz.)

Puhte; pişmiş, olgunlaşmış, gün görmüş demektir. Gün görmüşten kasıt huzurlu bir hayat sürmüş olanın yanında tecrübe sahibi olmuş, hayattan ders almış kişidir. Ham ise pişmemiş, olgunlaşmamış, çiğ demek olup, boş hayal ve boş ümide kapılan, terbiye ve tecrübe görmemiş acemi kimse demektir. Hayattan tecrübe almış kişi ham fikirli olmaz. Varlık yolunu bir adımla koşmaz. Hayat tecrübelerle idame ettirilir. Koşmaktan önce yürümeyi, ondan önce ayakta durmayı öğrenmek gereklidir.

Tû-râ tûş-i hüner mî-bâyed endûht

Hadîs-i zindegî mî-bâyed âmûht

(Senin hüner gücünü biriktirmen ve yaşam ilmini öğrenmen gerekir.)

Senin hayat tecrübelerinin beceri, hüner gücünü biriktirmen gerekiyor. Bunu yapabilmen için de yaşama ilmini öğrenmen gerekmektedir.

Be-bâyed her dü-pâ muhkem nihâden

Ez-ân pes fikr-i ber-pây îstâden

(İki ayağının sağlam basmasından sonra, ayakta durma fikri gelir.)

Kişinin ayakta durabilmesi için önce ayağını yere basması gerekmektedir. Ayakta durma fikri ancak iki ayağın yere sağlam basmasından sonra gerçekleşebilmektedir.

Perîden bî-per-i tedbîr mestî est

Cihân-râ geh bülendî gâh pestî est

(Tedbir kanadı olmadan uçmak sarhoşluktur. Cihan bazen yükseklik bazen alçaklıktır.)

Tedbir bir işin sonunu düşünerek istenilen bir sonuca ulaşmak veya istenmeyen bir sonucun ortaya çıkmasını önlemek için, önceden bir çalışma yapmak ve çare aramaktır. Kuşun uçuşu kanatları sayesinde. Bu kanatlar eğer uçmayı sağlayacak kadar gelişmemiş ve sağlıklı değilse, tedbir kanadı değildir ve bu kanatlarla uçmaya çalışmak sarhoşluktur. Sarhoş kişinin, kendi kendini kontrol mekanizması kaybolur. İçkinin etkisiyle kendinde olmadığı için tedbirli hareket edememekte, gelişigüzel manasız sözler söylemektedir. Yaptığı işin en iyisini yaptığına inanmakta ve istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Dünyada yükseklikler ve alçaklıklar, çıkışlar ve inişler olduğu gibi hiçbir şey tek düze değildir. Üstelik tedbir önemli olduğu kadar, hayatın bir parçası olarak da düşünülmelidir.

Be-pestî der-düçâr-ı gîr u dârîm

Be-bâlâ çeng-i şâhin-râ şikârîm

(Alçaklıkta elde edilme korkusuna duçarız, yükseklikte şahin pençesine avız.)

Kuşlar için yerde her zaman elde edilme, yakalanma korkusu mevcuttur. Gökyüzünde ise avcı kuşlara yakalanma, onların tuzaklarına ve pençelerine düşme onlara av olma tehlikesi vardır. Anne güvercin, yavrusunu bu konuda uyarmakta, yerde ve gökte bu tehlikelerle karşı karşıya olduklarını söylemektedir.

Men in-câ çün nigh-bânem u tû çün genc

Tû-râ âsûdegî bâyed me-râ renc

(Ben burada bir bekçi gibiyim sen hazine gibi. Sana dinlenme gerekir, bana eziyet.)

Hazine; altın gümüş, mücevher gibi değerli eşyalar yığını, büyük servettir. Yine bu değerli şeylerin saklandığı yerdir. Güvercin yavrusu, annesi için bir hazinedir. Onun için en kıymetli mücevherdir. Güvercin onu bir muhafız gibi koruyup kollarken, yavrusunu bir hazineye, kendisini de zarar gelmesin diye o hazinenin başında bekleyen bekçiye benzetmektedir. Bu itibarla yavrusunun dinlemesi, annenin de eziyet çekmemesi gerektiğini ifade etmektedir.

Tû hem rûzî revî hâne bîrûn

Be-bînî sihr-bâzîhâ-yi gerdûn

(Sen de bir gün bu evden dışarı gidersin, feleğin sihirbazlıklarını görürsün.)

Şu an sen, içeride benim korumam altında olduğun için bazı şeylerin farkında değilsin. Bir gün sen de evin dışına gittiğin zaman, feleğin sihirbazlıklarını göreceksin. Felek gök demektir. Dünya kâinatın merkezidir. Dünyayı dokuz felek çevreler. Her semada bir yıldız tasavvur edilmiştir. Yedi seyyar yıldızdan her birinin dünya ve dünyadaki varlıklar üzerinde etkili olduğuna inanılmıştır. Her yıldız az çok uğurlu, uğursuz sayılmış, her birinin hususi tabiatları, hâkim olduğu iklimleri ve hâkim oldukları saatler olduğu düşünülmüş, bu sebeple de dünyada olup biten her şey feleğe isnat edilmiştir. Buna göre feleklerin hepsini kuşatan Atlas feleği yirmi dört saatte bir devrini tamamlamakta, bu devir doğudan batıya olup diğer felekleri de döndürmektedir. Diğer sekiz felek kendi istikameti dışında dönmeye zorlanırken, insanların talihleri, huzur ve mutlulukları üzerinde değişken ve aksi durumlar ortaya koymaktadır. Felekten şikâyet bu sebeptendir. Felek bir sihirbaz gibidir. Sihir yaparak insanları etkisi altına almak istemektedir. Yani feleğin işleri aldatıcı bir sihir gibidir ve aldatmaktan ibarettir (Pala,1989: 164-165).

Ez-în ârâmgeh vaktî kunî yâd

Ki âbeş burde hâk u bâd bünyâd

(Suyu gitmiş, toprağı ve rüzgârı sabit olan bu dinlenme yerini hatırladığın zaman. (Vakti gelip evden dışarı gittiğin zaman, suyu gitmiş toprağı ve rüzgârı sabit olan bu yeri hatırladığında (anlayacaksın).

Ne ey tâ zi-işân emn dil-teng

Ne ez-çûbet gezend âyed ne ez-seng

(Onlardan eminsin ki gönlün dar değil, taştan ve çubuktan sana zarar gelmez.)

Gelişimini tamamlayıp ve uçmayı öğrendikten sonra uçmaya başlarsan, gönlün rahat. Taştan ve çubuktan artık sana zarar gelmez. Kendini koruyabilirsin.

**Me-râ der dâmhâ bisyâr bestend
Zi-bâlem kûdekân perhâ şikestend**

(Beni tuzaklarda çok bağladılar, çocuklar kanadımdan kırdılar.)

Hayat daima öğrenme ve tecrübe işidir. Kişinin ayakta durabilmesi, yaşam mücadelesi verebilmesi için hayatın zorluklarıyla nasıl mücadele etmesi gerektiğini öğrenmesi gerekir. Güvercin de bu hayat mücadelesinde birçok olumsuzluklar yaşamış, tecrübe sahibi olmuştur. Böylece anne güvercin, insanların kuş ve yaban hayvanlarını yakalamaya yarayan araç ve düzenek olan tuzaklarda kendisini çok bağlayıp esir ettiklerini, çocukların da onun kanatlarını kırdıklarını söylemektedir. Bütün bunların hayatın zorlukları olduğunu ve bunları tecrübe etmek gerektiği yönünde nasihatlerde bulunmaktadır.

**Geh ez-dîvâr seng âmed geh ez-der
Gehem ser-pençe hûnîn şod gehî ser**

(Bazen duvardan, bazen kapıdan taş geldi. Bazen pençemin başı, bazen başım kanadı.)

Bazen duvardan, bazense kapıdan taş geldiğini söyleyen şair burada, toplumsal olaylara işaret ederek zayıf ve güçsüzlerin her taraftan şiddete ve ezilmeye maruz kaldığını ve bunun etkisiyle de vücutta meydana gelen yaralanma sonucu acılar yaşandığını ifade etmektedir. Güvercin - insan benzetmesinde toplumun gerçeklerine değinmektedir.

**Ne-geşt âsâyîşem yek lahza dem-sâz
Gehî ez-gurbe tersîdem geh ez-bâz**

(Huzurum bir an bana yar olmadı. Bazen kediden korktum bazen şahinden.)

Kişinin huzurlu olabilmesi için sıkıntısız, acısız ve korkusuz bir hayatının olması gerekir. Oysa hayat bunlardan ari değildir. Bazen kediden bazen şahinden korktuğunu söyleyen şair, aslında kişinin hayatın zorluklarından ve korkularından uzak olmadığını ifade etmektedir. Hayat zorluklarla, mücadelelerle yaşanması gereken bir süreç/zamandır.

**Hücûm-i fitnehâ-yı âsmânî
Me-râ âmûht 'ilm-i zindegânî**

(Gökyüzü fitnelerinin hücumu bana yaşama ilmini öğretti.)

Her canlı, hayatını huzurlu bir şekilde geçirmek veya hayatta kalabilmek için, hayata dair bilgileri öğrenmek zorundadır. Gökyüzü fitnelerinin hücumundan kasıt iki şekildedir. Birincisi kuşlar için tehlike arz eden avcı kuşlar, ikincisi ise felek ve feleğin oyunlarıdır ki, feleğin işi avlamak ve tuzağa düşürmektir. Nitekim bunlardan zarar görmemek veya daha az zarar görmek için yaşam ilmini öğrenmek gerekir. Bunlar da yaşanılarak, tecrübe edilerek öğrenilir.

**Ne-gerded şâhek-i bî-bun berûmend
Zi-tu sa'y u 'amel bâyed zi-men pend**

(Köksüz fidan kuvvetli olmaz, senden gayret ve amel, benden öğüt gerekir.)

Toprağa yeni dikilmiş bir fidanın, toprak içerisinde kökleri henüz yoktur, yani toprağa henüz kök salmamıştır. El atıldığında topraktan hemen çıkmakta veya şiddetli bir rüzgâr, bir hayvan ona kolayca zarar verebilmektedir.

Aylar, yıllar geçip de fidan, kocaman bir ağaca dönüşünce, o zaman bu ağacı yerinden bile kımıldatmak mümkün olmayacaktır. Bu da zamana bağlı olan bir gelişmedir. Zaman, ağacın gelişip büyümesini kuvvetli ve güçlü olmasını sağlamıştır. Sadece zaman değil, su, güneş ve hava onun büyümesine yardımcı olmuşlardır. Yavrusuna öğüt veren anne güvercin, onu köksüz bir fidana benzetmektedir. Fidan nasıl ki dışarıdan gelen bir tehlikeye karşı kendini koruyamıyorsa, onun da öyle olduğunu söylemektedir. “Gayret ve amel senden, öğüt benden” diyerek annenin öğüt vermesi, yavrunun da çalışması ve gayret etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

SONUÇ

Kahramanları genellikle hayvanlar olup, sonunda ders verme amacı güdülen fabl türünde yazılmış bir eser olarak *Arzû-yı Pevâz* adlı mesnevîde, *Pervîn-i İ'tisâmî* insan yerine güvercini konuşturmuştur. Anne güvercinin eğitici ve yetiştirici öğütlerini, anne şefkati çerçevesinde şiir formunda ve münazara şeklinde işlemiştir.

Güvercin yavrusunun daha zamanı gelmeden uçmaya kalkışması sonucunda yaşadığı olumsuz hadiseler ve bu bağlamda annenin hayat tecrübesini de işin içerisine katarak yavrusuna verdiği nasihatler söz konusu edilmiştir. Dolayısıyla didaktik anlatımın sergilendiği şiirde sabrın önemi, bir işe başlarken uygun zamanı gözetmenin gerekliliği, hayatı iyi tanıma ve tecrübe sahibi olmanın kişi açısından faydaları, olumsuzluklar karşısında bıkip usanmadan ve ümitsizliğe kapılmadan gayret sarf etmenin lüzumu gibi hususlara dikkat çekilmiştir. Böylelikle güvercin yavrusunun yaptığı bu zamansız davranışın yanlışlığı ortaya konulmuş ve bundan ders alması sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Aslanoğlu, Osman (2018). *Pervîn-i İ'tisâmî Divan Tahlili*, Ankara: Nâme Yayınları.
- Ghaznavî, Mahshid (2009). *Pervîn İ'tisâmî'nin Şiirlerinde Sosyal Durum*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- İnal Savi, Saime (2007). “Pervîn İ'tisâmî” mad. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: TDV Yay.. C. 34, s. 246-247. <https://ganjoor.net/parvin/divanp/mtm/sh7/> (20.10.2018)
- Pala, İskender (1989). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, C.I-II, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, Nimet (2006). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul: Kocabalca Yayınevi.

